

Prof. Jevstafjev: Globální geoeconomická regionalizace: důsledky pro euroasijskou integraci

- CZ24 News | 28. října 2023

Napsal jsem pro analytický portál Eurasia.expert největší, a asi i nejdůležitější článek za poslední dobu. Po něm přepnu na dopisování dluhů v člancích akademických - ale to až v příštím roce. Pokusil jsem se propátrat evoluci konceptu geoeconomické regionalizace, který byl vlajkovou lodí pro demontáž amerikocentrismu v geoeconomice.

Ale nyní, z řady příčin, mj. i kvůli odporu, ale nejen kvůli němu, ustoupil do pozadí. Situace ve světě se teď velmi silně změnila a nachází se v etapě totálního rozpadu amerikocentrické globalizace, její institucionální kostry. Takže americký, přesněji řečeno, pseudoamerický svět bude, ale oporu bude mít čím dál slabší, až nakonec zmizí.

Ted' vidíme proces předkládání nových vizí světa, jakoby s nárokem na globálnost, jež ale v podstatě už není, které využívají formu amerikocentrickosti, ale naprosto jasně míří na záměnu jejího obsahu. Řeknu to takhle: - geoeconomická regionalizace se zase vrátí, nejspíš v nepříliš jiné formě, ale silně obsahově transformovaná. Bude to jiná regionalizace mající schopnost ochránit svůj prostor. A pro nás i celou Eurasii bude důležité být připraveni na účast v ní v odpovídajících formátech. A nyní k článku samotnému ...

Ve dnech 26.-27. října se v Biškeku uskuteční setkání hlav států ŠOS a SNS^{*}. Na programu jednání je posílení spolupráce, a to i mezi různými integračními formáty v eurasijském prostoru. Týden předtím se v Číně konalo také fórum iniciativy Jeden pás, jedna cesta. Role regionálních sdružení v souvislosti s formováním nového světového řádu roste.

Fórum Jeden pás, jedna cesta, které se konalo 17.-18. října v Pekingu, znamenalo důležitý obrat v geoeconomické agendě: od vytváření nových dopravních koridorů k integrovanému rozvoji nejdůležitějších geoeconomických prostorů. Ty byly dříve považovány za jakousi "velkou pouštinu" ležící mezi největšími světovými "továrnami" a nejsolventnějšími trhy. Na této myšlence byla postavena původní koncepce "Velké hedvábné stezky", která v průběhu let doznala zásadních změn.

Tím se vracíme k otázce geoeconomické regionalizace jako hlavní cesty k rozbití unipolárního světa, která není ani tak politickým či vojensko-politickým, jako spíše ekonomickým fenoménem.

Objektivně pozitivní proces geoeconomické regionalizace v posledních letech stagnuje a nedokázal plně rozvinout svůj potenciál.

Hlavním koncepčním obsahem současné historické epochy je testování nových přístupů k zajištění principů státní suverenity v podmínkách reálné geoeconomické konfrontace. V řadě případů se procesy desuverenizace nejenže nezastavily, ale naopak výrazně zrychlily. Ze sféry politiky, ekonomiky a sociálně-kulturního rozvoje, kde byla ztráta suverénních modelů charakteristická pro globalizaci, se přesunuly do vojensko-politické sféry. To definuje proměnu geoeconomické regionalizace jako modelu demontáže unipolárního světa.

Čínský projekt "Jeden pás, jedna cesta" v době, kdy byla regionalizace považována za stěžejní mechanismus k překonání amerikocentrismu v geoeconomice, který se stával otevřeně parazitickým, měl pochopitelnou zátěž. Jednalo se o integraci tří, z geoeconomického hlediska klíčových, makroregionů: centra průmyslové výroby ve východní Asii, centra zdrojů na Blízkém východě s přístupem do východního Středomoří a centra spotřeby v zemích Evropské unie. Eurasie v rámci tohoto projektu byla potřebná pouze jako logistický prostor, který by zajistil odpovídající úroveň bezpečnosti. Proto se dlouho kladl důraz na tezi o nevyhnutelnosti extrateritoriality dopravních koridorů, ačkoli se tento přístup stal v Eurasii v roce 2010 a ještě více v roce 2020 politicky nepřijatelným.

Zpomalení a krize globalizace a následně geoeconomické přeformátování klíčových regionů světa (Východní Evropa, Blízký Východ), které začalo na přelomu 20. a 21. století, vlastně zničily její nejdůležitější ekonomický a ideologický základ: možnost neomezeného dělení výrobních řetězců a mozaikovitost globální výroby.

Z politické pohnutky, ale s geoeconomickými důsledky, vznikl požadavek na vytvoření systému ekonomických, technologických a logistických řetězců chráněných před vnějším administrativním a politickým tlakem a mimoekonomickými riziky (včetně vojenských). Stejně jako trhy a zdroje klíčových surovin, chráněné v rámci specifických mechanismů – od regionálních technologických standardů, až po mechanismy koaliční hospodářské suverenity.

Tím se výrazně změnila podstata procesů geoeconomické regionalizace, které byly dříve posuzovány především z hlediska čistě ekonomické konkurenceschopnosti. Nyní se jedná o jeden z prvků geopolitické soutěže, která se dříve či později stane jakýmkoli bojem o kontrolu nad prostorem.

Změna formátů a mechanismů geoeconomické regionalizace vedle výrazného zpomalení těchto procesů změnila i složení uchazečů o roli "jádra" těchto regionů. Do popředí se postupně dostávají hráči schopní zajistit vojenskou a silovou ochranu kontrolovaných prostorů. Ve skutečnosti se místo role integrátora nových regionů změnila role "jádra" takových regionů.

Do popředí se postupně dostávají hráči, kteří jsou schopni zajistit vojenskou a silovou ochranu kontrolovaných prostorů. Ve skutečnosti se regionalizace v této fázi namísto role integrátora nových geoeconomických regionů a prevence chaotizace stává nástrojem konkurence řízené zvenčí. V současných trendech se do popředí nedostávají "globální továrny", ale "dárci bezpečnosti" s potenciálem promítat moc do sousedních regionů.

Rusko a Eurasie v zrcadle nových regionalizačních trendů

Současné procesy, spojené s geoeconomickou regionalizací, jsou charakteristické i pro postsovětskou Eurasii, i když ve znatelně upravené podobě. Zpomalení integrace je spojováno s nástupem SVO, což je mylné. Stagnace eurasijských integračních procesů začala koncem roku 2010,

kdy se z řady objektivních i subjektivních důvodů ukázala neschopnost transformovat EAES ze zóny volného obchodu s rozšířeným potenciálem v něco víc – mechanismus synergické reindustrializace Eurasie.

Postsovětská Eurasie měla ve druhé polovině roku 2010 jednu z nejpříznivějších pozic na světě pro vytvoření plnohodnotného geoeconomického makroregionu, který by se opíral nejen o “sovětský” systém ekonomických vazeb, který byl v té době již značně degradován, ale spíše o potenciál relativní surovinové a logistické soběstačnosti. Tento časový zisk však byl z různých důvodů, včetně politické manipulace ze strany západních zemí, ztracen.

Situaci navíc zhoršila zjevná krize institucí euroasijské integrace, kterou se přes vážné úsilí Ruska v období 2019-2022 nepodařilo překonat. V důsledku toho se “euroasijský makroregion” nezformoval v pokročilém režimu a nyní bude formování nových ohnisek hospodářského růstu probíhat v prostoru tvrdé konkurence. Je však také pravdou, že většina geoeconomických projektů, které v letech 2010 a počátkem roku 2020 konkurovaly rusko-eurasijským projektům, je rovněž v krizi. To platí především pro projekt „Turecký svět“, který prokázal nejen komplexní přístup k politice vlivu na civilizačně blízké prostory a společenství, ale také úspěšné přizpůsobení konceptu měkké moci současným geopolitickým a geoeconomickým podmínkám. Navzdory znatelnému nárůstu vlivu Turecka v postsovětském prostoru však existují pochybnosti o jeho schopnosti plnohodnotně hrát roli geoeconomického “jádra” euroasijského makroregionu, a to kvůli zapojení Ankary do víceúrovňové geoeconomické konfrontace ve východním Středomoří a na Blízkém východě. Nemluvě o vnitropolitických a ekonomických potížích. Změnil se také přístup Číny k realizaci projektů rozvoje eurasijského prostoru, který býval nedílnou součástí logistického koridoru Velké hedvábné stezky. A konečně, Írán zatím nebyl schopen realizovat svůj geoeconomický potenciál; navíc po vypuknutí vojenského konfliktu ve východním Středomoří bude vektor jeho zájmů směřovat spíše na jih (do oblasti Perského zálivu) a jihozápad (do oblasti arabsko-izraelského konfliktu) než na sever.

Hlavním omezením pro vnější síly je nemožnost – z mnoha důvodů – soustředit v Eurasii významné organizační a politické zdroje. Eurasie, kde mnohé elity počítaly s geopolitickým multivektorismem jako prostředkem nejen krátkodobého, ale i dlouhodobého politického přežití, se ocitla v nové geopolitické situaci. Paradoxem je, že význam Eurasie jako logistického a surovinového prostoru v posledním roce výrazně vzrostl. A do budoucna bude ve světle událostí na Blízkém a Středním východě, a zejména po úspěšném dokončení ruské speciální vojenské operace, jen narůstat.

V současné době je situace určována čtyřmi faktory:

1. Výrazný nárůst významu vojenskopolitických rizik, rozmrazení vojensko-politické situace jak v samotné Eurasii, tak v mnohem větší míře v jejím okolí. Současně se převážná většina eurasijských elit nadále zdráhá zahrnout vojensko-politické otázky do integračních mechanismů. Je vysoce pravděpodobné, že se situace v této otázce v blízké budoucnosti nezmění. Otázky spojené se zajištěním bezpečnosti států a prostorů budou řešeny na základě dvoustranných dohod, a to i se zeměmi mimo Velkou Eurasii.
2. Přesun nejperspektivnějšího těžiště hospodářského růstu v Eurasii do oblasti Kaspického moře, kde jsou v současnosti největší šance na vytvoření makroekonomického regionu. Zvláštností tohoto regionu je však zapojení neeurasijských zemí – Íránu a států, které se historicky málo zapojovaly do eurasijských integračních procesů (Ázerbájdžán a Turkmenistán) – do jeho rozvoje. Děje se tak na pozadí zjevné transformace Ruska, kde se centrum hospodářského růstu rovněž přesouvá do oblasti Volhy a Uralu, v nealternativní centrum euroasijské geoeconomické integrace. Rusku se podařilo zajistit vysokou míru stability a bezpečnosti finančního systému, což je hlavní podmínkou vzniku makroregionu. Je také zřejmé, že ačkoli čas pro reindustrializaci Eurasie jako celku byl ztracen, reindustrializace Ruska probíhá.

3. Harmonizace projektů Jeden pás, jedna cesta a Severojižní průmyslový a logistický koridor, které byly dříve vnímány jako konkurenční. To by mělo být pravděpodobně považováno za nejdůležitější výsledek summitu Jeden pás, jedna cesta, který se konal v Číně v říjnu 2023. Důležité také je, že se výrazně snížil potenciál třetích zemí hrát na rusko-čínské rozpory v Eurasii, i když ještě nebyl zcela odstraněn. Tuto skutečnost si dosud plně neuvědomili ani západní hráči, ani elity postsovětských států.

4. Krize stávajících institucí euroasijské integrace, a to jak ekonomických (EAEU), tak vojensko-politických (CSTO), v nichž je ovšem nutné vidět prvek vnějšího vlivu. Zároveň však existuje schopný nejen ekonomický, ale i vojensko-politický integrační mechanismus svazového státu Ruska a Běloruska. Může sloužit jako určitý prototyp celoevropského integračního sdružení. Velký potenciál má však také Kaspická pětka (Rusko, Kazachstán, Turkmenistán, Írán a Ázerbájdžán), která je z organizačního hlediska v mnoha ohledech opakem Svazového státu (Rusko-Bělorusko).

Jinými slovy, nejživotaschopnějšími formáty regionalizace v Eurasii jsou buď organizace založené na úzké vzájemné integraci s politickou a vojensko-politickou složkou, nebo čistě ekonomické, téměř projektové platformy, v nichž je politická složka záměrně vyloučena. Eurasie vstupuje do období multiplatformních integračních procesů, přičemž nejsou vyloučena ani projektová organizační řešení, zejména ta, která jsou přijatelná v rámci integrace eurasijských projektů a projektů realizovaných pod vedením Číny v rámci iniciativy "Jeden pás, jedna cesta".

Závěrem konstatujeme, že je docela pravděpodobné, že v Eurasii nebude existovat jedno, ale více – nejspíše pak 2 nebo 3 centra hospodářské konsolidace, založená na různých mechanismech hospodářského růstu. Pro Rusko to bude jistě představovat určitou organizační i politickou výzvu. Je to však pravděpodobně nejefektivnější způsob, jak vyvést euroasijskou integraci ze stagnace bez výrazných politických nákladů.

*) ŠOS – Šanghajská organizace pro spolupráci zal. v r. 2001 – členové: Čína, Rusko, Kazachstán, Kyrgízie, Uzbekistán, Indie, Pákistán, Írán. SNS – Společenství nezávislých států zal. 1991 – členové: Ázerbájdžán, Arménie(?), Bělorusko, Kazachstán, Kyrgízie, Moldávie(?), Rusko, Tadžikistán, Turkmenie, Uzbekistán

AUTOR: Prof. Dmitrij Jevstafjev

Překlad: St. Hroch/BelobogSk

ZDROJ: YouTube